

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת שופטים תשפ"ב * שנה רביעית ג' 154

בענין אם ל"ת דלא תעשון לך אלוקים עובר רק בדרך השחתה

בלא תעשון, ולכא' גם על מוחק את השם נימא וכי תעלה על דעתך שישאל מוחקין את השמות.

ובשפתי חכמים שם עמד בזה, וכתב בשם הרא"ם דודאי רבי ישמעאל מודה שהוא אזהרה למוחק, אלא משום דמצינו למימר שלא כיון למחוק דרך השחתה רק שנכתב השם במקום שאינו לפי כבודו או שנכתב שלא במקומו משום הכי הוא מוחק את השם וכוונתו הוא לשם שמים, משום הכי צריך להזהיר, אבל הנותן אבן מן המזבח דאינו חייב אלא כשנותן אותו דרך השחתה אין שייך כאן אזהרה משום וכי תעלה על דעתך וכו', ורבי ישמעאל פליג אתנא קמא בחדא ומודה לו בחדא, עכ"ד.

ומבי' ברש"י כמשנ"ל בדעת הרמב"ם דרך בנותן אבן מן המזבח אין עובר בלא תעשון אלא בדרך השחתה, אבל במוחק את השם עובר אפילו בדרך השחתה.

יבואר אם מותר למחוק שם הוי' שנכתב בס"ת בטעות

אך ביו"ד בס"י רע"ו סעי' י"ב כתב דאם היה צריך לכתוב יהודה ושכח לכתוב הדל"ת ונמצא שכתב שם הוי' תלה הדל"ת למעלה וכשר, ולכא' מבואר מזה דמותר למחוק את השם לצורך תיקון הס"ת, והיינו משום דהאיסור מחיקת השם אינו אלא בדרך השחתה וכשמוחקו לצורך תיקון הס"ת לא הוי מחיקה בדרך השחתה.

אך בהג' הגרע"א שם הביא לשון הלבוש שביאר הא דמותר לתלות הדל"ת למעלה 'שהרי לא היה כוונתו לכתוב השם' וכ' הגרע"א דנראה ללמוד מזה דאלו היה כוונתו לכתוב השם היה אסור לתלות הד', דע"ז דקוראים עתה יהודה הוי כמחיקת השם עכ"ד, וא"כ אדרבה מבואר דס"ל להגרע"א דאפילו שלא בדרך השחתה אסור מחיקת השם, ועיי' עוד במנחת חינוך מצוה תל"ז אות ג' דאותיות התלוין מצטרפין להכשיר ואינו מצטרפין לפסול, וא"כ לא חשיב שנשתנה השם הוי' כלל.

יב' דמדברי הרמ"א מבואר דס"ל דמוחק את השם אינו עובר אלא בדרך השחתה

אולם מדברי הרמ"א מבואר דס"ל דגם מוחק את השם אינו עובר אלא בדרך השחתה, דבשו"ת הרמ"א סימן ק אות י' הביא ששאל רב האי על מי שנשבע לגרש את אשתו דחייב לגרשה, ולבסוף חזר בו ואינו רוצה לגרשה, האם שרי ליה לעבור על שבועתו, דכמו דאמרינן גבי סוטה וכתב ומוחה, ומוחק את השם, וחזינו דבשביל לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, וכדאיתא בסוכה דף נ"ג ב', א"כ הכא נמי יהא מותר לו לעבור על שבועתו כדי לעשות שלום בין איש לאשתו.

וביאר שם הרמ"א בכוונת רב האי דבמגילת סוטה אין זה בכלל איסור מחיקת השם, כיון שאינו אסור רק דרך מחיקה ודרך אבידה להשם, אבל כשאנו עושין זה לשום צורך ותיקון שרי. הלא ידוע לך מהלכות כתיבת ס"ת ותפילין אם נפל טפת דיו על השם דמותר למחקו כדי לתקנו וה"ה בכאן, אבל כשרוצה לעבור על שבועתו ליכא שום היתר דלא הותר לעבור על איסור לעשות שלום בין איש לאשתו, עכ"ד.

ומבואר דס"ל להרמ"א דגם במוחק את השם אינו עובר אלא בדרך השחתה אבל כשעושה לצורך תיקון שרי.

יבואר הא דהיה כתוב שם על בשרו שיוור וטובל טבילה של מצוה

והנה בגמ' בשבת דף ק"ב ב' הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו הרי זה לא ירחיק ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטיופת, נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל, רבי יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו, ובלבד שלא ישפשף.

ובשו"ת רדב"ז חלק ב' סימן תקצ"א כתב להוכיח מדין זה דלא נאסר מחיקת השם אלא בדרך השחתה, דהא הוי פסיק רישיה שימחק השם, שהרי אי אפשר למבול שלא ימחקו השם או מקצתו, ואפ"ה התירו משום טבילה ביומנה מצוה, ומעמא משום דלא אסרו אלא דרך השחתה, אבל שלא בדרך השחתה לא, וזה הטובל אינו מכוין להשחתה, ולהכי התיר שם למחוק את השם לצורך תיקון הס"ת, עי"ש.

גופא אבל מדברי הרמ"א נראה שגם היכא שהוא כדי לתקן עניין אחר כמו מחיקת שם ד' על המים לא חשיב שעובר בלא תעשון כן לך אלוקים.

הרוקה בהלכות שבועות סימן רצ"ו כתב וז"ל מנהג אבותינו שמושיבין התינוקות ללמוד בשבועות לפי שניתנה בו תורה, ואחר כך מביאין העוגה שנילושה בדבש וכתוב עליה ה' אלהים נתן לי לשון לימודים לדעת לעות את יפה דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי און לשמע בלימודים ה' אלהים פתח לי און ואנכי לא מריתי ואחור לא נסוגתי, וקורא הרב כל תיבה של אלו פסוקים והנער אחריו ואחר כך מביאין ביצה מבושלת וקלופה הקליפה ממנה וכתוב עליה ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומעיד תמלא את המגילה הזאת אשר אני נותן אליך ואוכלה ותהי בפי כדבש למתוק. וקורא הרב כל תיבה והנער אחריו ומאכילין לנער העוגה והביצה כי טוב הוא לפתיחת הלב. ואל ישנה אדם מן המנהג וכו'.

ומבואר שהיו נוהגים שכותבים על העוגה פסוק ואח"כ היו מאכילים את הקטן את העוגה, וצ"ע היאך שרי למיעבד הכי, הא בהך פסוק כתוב כמה שמות של השם, וכשאוכל התינוק את העוגה הרי הוא מוחק בזה את השמות, ועובר בזה על לא תעשה דלא תעשון כן לך אלוקים.

ובמדרי בשבת בפרק כלל גדול (סי' שסט) [הובא בב"י בס"י ש"מ] הקשה על מנהג זה מצד איסור מוחק ביו"ט, וז"ל נשאל רבינו מאיר על עוגות התינוקות שכותבים עליהם אותיות ותיבות איך אוכלים אותם התינוקות ביום טוב, והשיב אי משום מוחק ליכא איסורא דאורייתא אלא במוחק על מנת לכתוב, ומיהו איסורא דרבנן איכא, ובתינוק אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידיים עכ"ל. ומבואר דהוקשה לו רק משום מוחק ביו"ט, אך לכא' הו"ל להקשות בלאו יו"ט, איך אוכלים התינוקות את העוגה, הא קא עברי על לאו דלא תעשון, ועל זה לא יועיל תירוצו, דהרי מוחק את השם קא עבר באיסור דאורייתא.

יבואר דעת הרמב"ם דמוחק את השם עובר בלאו דלא תעשון אפילו במוחק שלא בדרך השחתה

והנה ברמב"ם פ"ו מיסודי התורה ה"א כתב וז"ל כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקדוש ברוך הוא לוקה מן התורה, שהרי הוא אומר בעבודת כוכבים ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם. ובה"ז כתב הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנאמר בעבודת כוכבים כי את מזבחותם תתנוצן וכתוב לא תעשון כן לה' אלהיכם, וכן השורף עצי הקדש דרך השחתה לוקה שנאמר ואשריהם תשרפון באש וכתוב לא תעשון כן לה' אלהיכם, עכ"ל.

ומדקדוק לשון הרמב"ם מבואר דהמאבד שם מן השמות הקדושים אפילו שלא בדרך השחתה לוקה, דרך בה"ז בסותר אבן מן המזבח כתב הרמב"ם דאם סתר אבן אחת מן המזבח דרך השחתה לוקה וכן בשורף עצי הקדש כ' הרמב"ם דאם שרף דרך השחתה לוקה, אבל בה"ז לענין מוחק שם מן השמות לא כתב הרמב"ם דרך השחתה, ומשמע דמוחק את השם חמיר טפי ואפילו שלא דרך השחתה עובר בלאו דלא תעשון, ויעיי' במנחת חינוך מצוה תל"ז אות י"ב שעמד בזה.

יבואר דמרש"י בפרשת ראה משמע דס"ל דמוחק את השם עובר בלא תעשון אפילו שלא בדרך השחתה

וכן משמע ברש"י עה"ת בפרשת ראה (י"ב ד') עה"פ לא תעשון כן לך אלוקים, וז"ל ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותן אבן מן המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישאל נותנין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיהם שיחרב, עכ"ל.

והנה משמע דרבי ישמעאל לא פליג רק על נותן אבן מן המזבח שאינו עובר בלא תעשון משום דכי תעלה על דעתך וכו', אבל על מוחק את השם מודה דעובר

* יעויין בב"י שם בענין נדבך רגלו של ה"א לגנו ואי אפשר לגרר הדבוק לבד דהוי חק תוכות אם אפשר למחוק כל הרגל אע"פ דהוי מוחק את ד' אבל הוא כדי לתקנו ובהו הוא כדי לתקן את ד'

ודברי הרדב"ז הם פלא, שהרי בגמ' שם מבואר הדמעות דהתירו לו לטבול הוא משום דלא תעשון כתיב עשייה אסור גרמא שרי, וא"כ אדרבה איכא למידק מינה איפכא, דרך משום דהוי גרמא התירו לו לטבול אבל בלא"ה הוי חשיב מחיקת השם, והרי אינו מוחק בדרך השחתה כי אם לצורך טבילה של מצוה, ומוכח דגם שלא בדרך השחתה אסור מחיקת השם.

יבואר דעת הרוקח דכשאוכל התינוק את העוגה שיש עליה שמות לא הוי דרך השחתה

וא"כ יש לומר דהרוקח סובר כדעת הרמ"א דמוחק את השם אינו עובר אלא בדרך השחתה, וס"ל להרוקח דכשאוכל התינוק את העוגה שיש עליה כמה שמות כיון שזה מסוגל לפתיחת הלב אין זה דרך השחתה, כיון שאינו מוחק להשחית את השם אלא לתיקון התינוק שיפתח לבו לתורת השם, ולהכי שרי. למעשה אין נוהגים כן לכתוב שם השם על העוגה, דחיישי' לשיטת הרמב"ם דגם שלא בדרך השחתה עובר על מחיקת השם.

יבואר אם מותר לבער חמץ שיש עליו שם השם

והנה ראיתי שנשאלה שאלה באחד שקיבל מתנה לכבוד חבר מצוה שלו עוגה שכתוב עליה שויתי ד' לגדי תמיד, והניחו את העוגה בצד כיון שלא יכלו לאוכלה משום איסור מחיקת השם, ובאמצע ימי הפסח מצאו את העוגה, ונסתפקו אם מותר לבער את העוגה, דהרי עובר בכל רגע בלאו דבל יראה, [כיון שהעוגה לא נמכרה במכירת חמץ,

בפרשה של עיר הנדחת כתוב "ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה" וגו'.

במשנה בסנהדרין דף ק"א ע"ב דריש מהך קרא "שללה" ולא שלל שמים, מכאן אמרו ההקדשות שבה יפדו, ותרומוהו ירקבו. מעשר שני וכתבי הקדש יגזזו. ובגמ' שם בדף ק"ג ע"א מתניתין דלא כרבי אליעזר דתניא רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת, שנאמר ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל, והיכא דאיכא מזוזה לא אפשר, דכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם.

ומבואר דכו"ע מודו דאסור לשרוף את הכתבי הקודש של עיר הנדחת, וכו"ע נמי מודו דאם אי אפשר לקיים קרא כדכתיב אין העיר נעשית עיר הנדחת, ופליגי בפירושה דקרא "ואת כל שללה" האם אתי למיעוטי שלל שמים משריפה, או דכולל נמי שלל שמים, דהתנא של המשנה סובר דכל שללה אתי למיעוטי שלל שמים, וכתבי הקודש שבעיר הנדחת אינו בכלל הציווי של ואת כל שללה וגו', וא"כ עיר שיש בה מזוזה נעשית עיר הנדחת, דשפיר מתקיים בה קרא כדכתיב, אבל רבי אליעזר סובר דשללה כולל גם שלל שמים והציווי של ואת כל שללה וגו' קאי על כל מה שיש בעיר ואפילו על כתבי הקודש שבה, וא"כ עיר שיש בה מזוזה אינה יכולה להיעשות עיר הנדחת, כיון דלא מתקיים בה קרא כדכתיב, דאי אפשר לקיים בה ושרפת את העיר ואת כל שללה, דמזוזה שבה אי אפשר לשרוף.

קושיית הגרע"א דלייתי עשה דושרפת וידחי ל"ת דלא תעשון

והקשה בחי' הגרע"א שם אמאי לא אמרי' דעשה דושרפת את העיר ידחה את לא תעשה של לא תעשון וגו', ויהא מותר לשרוף אף את הכתבי הקודש שיש בעיר הנדחת, וכן הקשה המנחת חינוך בסוף מצוה קמ"ב.

תיורן האחרונים עפ"י דרש"י בסנהדרין דף ק"ג

והנה ברש"י בסנהדרין שם ד"ה ואברתם כתב וז"ל ובמזוזה הואיל וכתבי בה אוכרות א"א לשרפה משום קרא דלא תעשון כן, ואנן בעינן שללה וליכא, דהאי שלל שמים היא, עכ"ל. ובחי' הגרע"א שם תמה דלמאי הוסיף רש"י הך מילתא דהוי' שלל שמים, והא אדרבה א"כ אינו ראוי להציל את השאר מאחר דלא הוי בכלל שללה, והריהו כמו נכסים המופקדים בתוכה ואם הקדש שמים שאינו מצילין, כיון דשפיר מציעין לקוימי בה את כל שללה, דהך לא מכלל שללה נינהו. ובע"כ דאדרבה המזוזה הוי שפיר מכלל

² ויש שרצו לומר שיכול לשפוך על העוגה אקנומיקה וכדו' שבוה נפסל החמץ מאכילת כלב, ואינו מוחק את השם, אך לכאור' אכתי חייב לבער חמץ זה, דהא חרכו אחר זמנו אסור בהנאה כדאינא בפסחים דף כ"א ב', ומוחזיקים גם לבערו כדאינא בירושלמי הובא במ"מ פ"ד מהו"מ ה"א, והובא גם במ"ב סי' תמ"ב סק"ט, ועיי' שם בשע"צ בשם הפמ"ג אם רק מדרבנן חייב לבערו, אך לכל הפחות כזה יצול מאיסור כל יראה.

והיה מקום לומר עוד, שיכול לוורוק לים, ובה לא יעבור על כל יראה, ולגבי מחיקת השם אינו אלא גרמא, וגרמא במחיקת השם מותר כמבואר בגמ' בשבת דלא תעשון כתיב עשייה אסור גרמא שרי, אם צריך לפוררו קודם לא יועיל.

דהעוגה היא של הנער בר מצוה והוא לא מכר את חמיו [אך אי אפשר לשורפה שהרי עובר בזה על ל"ת דלא תעשון שמוחק את השם].

ולכאור' היה מקום לומר דכיון שמוחק את השם רק לצורך קיום מצות ביעור חמץ לא חשיב שמוחק בדרך השחתה, ולדעת הרמ"א דאיסור מחיקת השם הוא רק בדרך השחתה יהא מותר לשרוף את העוגה.

אולם זה אינו, דא"כ אמאי עיר הנדחת שיש בה מזוזה אין שורפין כתבי הקודש שבה משום דעובר על לאו דלא תעשון כמבואר בגמ' בסנהדרין דף ק"ג א' הא כיון שעושה כן לצורך קיום מצות שריפת עיר הנדחת לא חשיב דרך השחתה, וע"כ צ"ל דכיון שהמצוה היא להשחית ולאבד את העיר, הוי השחתה אף שעושה לשם מצוה, דהמצוה היא השחתה, וא"כ הכא נמי לענין ביעור חמץ כיון שהמצוה היא לבער את החמץ ולכלותו מן העולם אף שעושה כן לצורך קיום המצוה חשיב דרך השחתה ולכו"ע יש בזה איסור מחיקת השם, ויעיי' בזה במנחת חינוך סוף מצוה ק"א.

אבל בההיא דהרוקח שאינו עושה כן אלא לצורך פתיחת לבו של התינוק שפיר י"ל דלא חשיב דרך השחתה.

ולכאור' היה מקום לדון שיהא מותר לו לבער עוגה זו משום עדל"ת, דעשה דתשבתו ידחה ל"ת דלא תעשון, אך גם זה מוכח מעיר הנדחת דלא אמרי' בזה עדל"ת, דהא התם אסור לשרוף כתבי הקודש שבה משום לא תעשון, ולא אמרי' דעדל"ת, וכמו שהאריכו בזה האחרונים, ונתבאר בזה בסמוך.

אמנם למש"כ הערוך לנר שם דבאמת היה מקום לומר דעשה דוחה ל"ת אלא דמכל שללה ילפינן שלא ישרפוה לדיריה שפיר איכא למימר דבעלמא עדל"ת וצ"ע.

בענין עיר שיש בה מזוזה אם נעשית עיר הנדחת

ובדין אם אמרינן עשה דוחה ל"ת בלאו דלא תעשון כן לד' אלוכיכם

שללה ומ"מ א"א לשורפה משום לאו דלא תעשון, וממילא נמצא דא"א לקוימי את כל שללה ושרפת.

והאחרונים כתבו בכמה דרכים לישב דברי רש"י. בערוך לנר בסנהדרין שם ובמנחת חינוך שם כתבו דהוקשה לרש"י הקושיא הנ"ל דליתי עשה דושרפת וידחה ל"ת דלא תעשון, וע"כ הוסיף רש"י לפרש דהוי מיעוטא, והיינו דבקרא דלא תעשון כן גלי קרא דמזוזה שלל שמים היא, ור"א דריש דרך היכא שיש לקיים כל שללה שאין בה רק שללה, אז נעשית עיר"ג, אבל כשיש בה גם שלל שמים אינה נעשית עיר"ג כלל עיי' שם.

יבואר אם עשה שבא ע"י פשיעה דוחה לא תעשה

ובמנחת חינוך תירץ לפי מש"כ התוס' בעירובין דף ק' ע"א ד"ה מותן דהיכא דבא העשה ע"י פשיעה אין עשה דוחה ל"ת, דהקשו התוס' אהא דפליגי תנאי בזבחים בנתערב דמים של מותן ארבע במותן אחת, דרבי אליעזר אומר יתנו במותן ארבע, ורבי יהושע אומר יתנו במתנה אחת, אמר לו רבי אליעזר הרי הוא עובר על כל תגרע, אמר לו רבי יהושע הרי הוא עובר בכל תוסף, והקשו התוס' דליתי עשה דזריקת הדם ולידחי לאו דכל תוסף, ותיורו דלא דמי כלל לכלאים בציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו, עכ"ד. וא"כ הכא נמי בעיר הנדחת כיון דהעשה בא ע"י פשיעה שעבדו כל בני העיר ע"י ועיי' נעשית העיר עיר הנדחת, על כן לא אמרי' בזה עשה דוחה ל"ת.

אך כתב המנחת חינוך דזה אינו, דדוקא בגונא דכ' התוס' דהל"ת בא ע"י פשיעה אבל העשה היה בלא פשיעה ע"כ אינו דוחה, אבל אם העשה באה גם כן ע"י פשיעה ובלא הפשיעה לא היה העשה לא שייך כללל דהתוס', ודוחה העשה הל"ת, וא"כ ה"נ הרי כל העשה של שריפת עיר הנדחת מתיקיימת רק ע"י פשיעה, וכח"ג מודו התוס' דאמרי' עדל"ת.

יבואר דמהגמ' בכתובות דף מ' מוכח דהיכא דהעשה בא ע"י פשיעה מודו התוס' דעדל"ת

ודברי המנחת חינוך מוכרחים, דבגמ' בכתובות דף מ' ע"א גבי הא דתנן באונס דכשאינה ראויה לבא בקהל אינו רשאי לקיימה, ואקשינן ונתיי עשה וגדחי לא תעשה, ומשני היכי אמרינן עשה דוחה ל"ת כגון מילה בצרעת, דלא אפשר לקוימיה לעשה, אבל הכא אי אמרה דלא בעינא, מי איתיה לעשה כלל.

² ובערוך לנר שם פירש עוד דכוונת רש"י ואנן בעינן שללה וליכא דהאי שלל שמים, היינו דרבנן דפליגי על ר"א סברי דלא נתמעט משללה שלל שמים, וא"כ ליכא לקוימי קרא דאת כל שללה, ולהכי עיר שיש בה מזוזה אין נעשית עיר הנדחת.

ובה"ג הרש"ש שם רצה להגיה בל' רש"י, דהאי לאו שלל שמים היא. אמנם לפ"ז [וכן לפי' הב' של הערל"נ] אכתי תקשי דאמאי לא נימא עדל"ת, וכמו שהקשה הגרע"א.

יבואר אם עשה שמקיים עם חבירו דוחה ל"ת אע"פ שחבירו אינו מקיים המ"ע

ובאמת יש כאן הערה על הגרע"א, שהתוספות יוה"כ שם בתחילת דבריו הביא תירוץ בשם ספר כסף נבחר שתירץ בשם רבו ז"ל דהא דאמרין בעלמא אתי עשה ודחי ל"ת היינו היכא דבאותו שעה שדוחה ל"ת מקיים העשה, וכדי שזה יקיים העשה אין אנו חוששים לדחות ל"ת, אבל הכא מי שמקיים עשה של תשובה הם בני, ונהי שראוי שתדחה ל"ת לחזור עם בעלה, אבל מי התיר לבעל [היינו להקב"ה] לחזור עמה ולעבור על לאו דלא ישוב בעלה מאחר שאינו מקיים שום עשה, וכן תירץ בספר אהבת עולם (דף ע"ד) יע"ש.

והתוספות יוה"כ תמה עליו מההיא דכתובות דפריך דגם במאנס אשה שאינה ראויה לו, וכגון ממזרת, תדחי עשה דולו תהיה לאשה ל"ת דממזרות, והרי נהי דלגבי ידידה יש עשה דולו תהיה לאשה מ"מ לגבי ידידה ליכא עשה, והאיך היא תעבור על לאו דלא יבא ממזר בקהל ה'. ולחכי דחה תירוץ זה, וכתב אלא ודאי הדבר ברור דכל מ"ע דרמיה על איש א' ומוטלת עליו לעשותה בחברת אחר דוחה ל"ת שבתורה אף על גב דלגבי אחד מהם ליכא עשה כדאמרן, וא"כ ה"נ כדי שיקיימו ישראל מצות התשובה לחזור עם הקדוש ברוך הוא יכול הקדוש ברוך הוא לעבור על הלאו דכך היא המדה דאתי עשה ודחי ל"ת כדאמרן עכ"ד.

הערה בדעת הגרע"א אם היכא שכל קיום העשה בא ע"י פשיעה דוחה ל"ת

ובהג' הגרע"א שם העיר על מש"כ התוספות יוה"כ דהדבר ברור דכל מ"ע דרמיה על איש א' ומוטלת עליו לעשותה בחברת אחר דוחה ל"ת שבתורה אף על גב דלגבי אחד מהם ליכא עשה, דזה אינו, דהרי בגיטין (דף מא) בתוספות ד"ה לישא שפחה וכו' כתבו בחד תירוץ כיון דבדידה ליכא עשה היא מוזהרת שלא לעבור על הלאו, וההיא דכתובות (דף מ) שהביא המחבר ראיה ממנה, בתוספות ישנים שם כתבו באמת דהוה מונת הש"ס בתירוצם הכא אי אמרה לא בעינא היינו דבדידה ליכא עשה ומש"ה א"א לה לעבור על הלאו, עיי"ש עוד.

ויש להעיר אמאי לא העיר הגרע"א גם על תירוץ האחרון שכתב התוספות יוה"כ דכיון שהעשה בא ע"י פשיעה לא אמרי' בזה עדל"ת, והרי הגרע"א בכתובות הוכיח מהגמ' שם דהיכא שכל קיום העשה בא ע"י פשיעה מוודו התוס' דאמר' בזה עדל"ת, והכא המ"ע של תשובה כל קיומו בא ע"י פשיעה, וכמשנ"ת.

ובבית"ס תירץ קושיית התוספות יוה"כ דיכול לעשות תשובה מאהבה וזדונות נעשות לו כזכות ואין כאן איסור כלל של מחזיר גרושתו ומ"מ אם עושה תשובה מיראה עשה דוחה ל"ת ולא אמרינן דאפשר לקיים שניהם על ידי תשובה מאהבה ע"ש.

יבואר אם בשריפת מזוזה של עיה"נ עובר גם בעשה דא"ת אלוקיך תירא

ובמנחת חינוך מצוה ס"ט אות ב' תירץ הקושיא הנ"ל דעשה דשריפת עיר הנדחת ידחה ל"ת דלא תעשון כן לד' אלוקים, דמלבד הלאו דלא תעשון כן לד' אלוקים עובר נמי בעשה דא"ת ד' אלוקיך תירא, וא"כ אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, וכן תירץ בחי' בית מאיר בסנהדרין שם, ובאחיזעור ח"ב סי' מ"ח אות ב'.

אולם יש להעיר על זה בתרתי, חדא ד"ל דאחרי שיהא נדחה הלאו דלא תעשון והיה מצווין על שריפת המזוזה, שוב ממילא לא יחא שייך כאן עשה דא"ת ד' אלוקיך תירא, דהא אין כאן ביטול מורא מאחר שמצווין בכך, וא"צ לדחיית העשה כאן. ועוד יש להעיר על זה, דבביריתא איתא והיכא דאיכא מזוזה א"א דכתבי לא תעשון וגו', ולדבריהם הרי הא דאי אפשר אינו רק משום הלאו דלא תעשון אלא גם בגלל דאיכא עשה, והו"ל להתנא דביריתא למימר דאי אפשר משום ל"ת ועשה, ומלשון הברייתא משמע דרק בגלל הלאו א"א לשרוף את המזוזה.

בעניין חתן ביום חופתו אם פוטר מתחננו

ומבואר שחתן ביום חופתו חשוב יו"ט שלו אע"פ שעדיין לא נשא אשה, והוא יו"ט שלו שלא יאמרו תחננו במקום שמתפלל, אלא שסבר מרן החזו"א דמי ערב לנו שיתחתן בו ביום, ולכן אומרים תחננו ביום חופתו.

ויש לעיין אמאי כשיש בעל ברית אין אומרים תחננו לפני הברית ולא אמרינן מאן יימר שיעשו הברית ביום זה, ואפשר דכיון שחייבים למולו היום שהוא שמיני, או

לכהן, ואי משום שמו"מ הב"ד ילמדו אותה לומר לא בעינא א"כ הב"ד שילמדוהו או האשה שתאמר לא בעינא תעקור את קיום העשה, ולא הבעל קא עקר לה להעשה.

יבואר תירוץ הקה"י על קושיית הגרע"א לפי דברי הגרע"א

וכתב הקה"י דלפי הגרע"א הנ"ל מיושב היטב, דהא ביאר הגרע"א דאמר' באונס עדל"ת הוא רק היכא שזע"י הביאה שאנסה באה העשה, ומשנ"ה אינו דומה לדברי התוס' דעירובין שהעשה כבר היתה לפני הפשיעה שנתערבו הדמים, והפשיעה הביאה רק לידו צורך דחיית הלאו, אבל ההיא דמכות דאונס כהן שגירש הא לפני שגירש כבר היתה עליו העשה דולו תהיה לאשה כל ימיו, וע"י הפשיעה של הגירושין באה עליו הל"ת דגרשה לכהן, ונמצא שזע"י פשיעתו הביאה הל"ת למקום העשה, ודמי ממש להא דמותן אחד במתן ארבע דלא אמרי' בזה עדל"ת כיון שבא ע"י פשיעה, ושפיר ליכא התם דין דחיה בלא טעמו דאי אמרה לא בעינא, ומשנ"ה שפיר נחשב שהמגרש קא עקר קיום העשה בשעת גירושין, ומחשב ביטול בידים.

ובחי' הגרע"א שם כתב שמעתי מקשים מזה על תוס' עירובין (דף ק) בהאי דמתא' שנתערב במתא ד', דהא דלא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת היינו כיון דבפשיעתו נתערב, א"כ ה"נ הכא הא הוי בפשיעתו דאנס אותה, והיכא פריך הגמ' עדל"ת, הא בבא ע"י פשיעה לא אמרי' עדל"ת.

ותירץ הגרע"א כדברי המנחת חינוך הנ"ל, דכל דברי התוס' הוא רק במקום שהעשה קיים גם בלי פשיעתו, וע"י פשיעתו הביא צריך לעבור בשבילה על ל"ת, בבב"ג ס"ל להתוס' דלא אמרי' עדל"ת, אבל אם בלי הפשיעה לא היה העשה בזה שפיר אמרי' עדל"ת, וא"כ באונס הא לפני פשיעתו לא היה עשה כלל ורק ע"י פשיעתו נתחייב במצות עשה של ולו תהיה לאשה, ובה מודה התוס' דאמר' עדל"ת.

יבואר הא דאמר גודלה תשובה שדוחה את ל"ת שבתורה

אך מדברי התוספות יוה"כ פ' מבואר לכאורה דגם היכא שכל קיום העשה בא ע"י פשיעה סברי התוס' דאינו דוחה ל"ת, דהנה בגמ' ביומא דף פ"ו ב' איתא אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלא חנוף תחנף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה'.

והיינו דכשהאדם חוטא ועווב את הקב"ה ומידבק בחטאיו הרי הוא כאשה שנתגרשה מבעלה והלכה ונשאת לאיש אחר, וא"כ כמו שאסור לאדם להחזיר גרושתו משנשאת לאחר הכא נמי היה צריך להיות דאחרי שחטא לא יוכל שוב לחזור להקב"ה, אך גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה.

ובס' תוספת יום הכיפורים שם הביא דמקשים העולם מאי אולמיה דתשובה, והלא כך היא המדה דאתי עשה ודחי ל"ת, ובסו"ד כתב עוד אני שמעתי מפי אור עיני חתני וגוסי הרב המובהק המג"ן נר"ו דפירש דטעמא דרבי יוחנן הוי משום דכתבו התוספות פרק המוצא תפילין (דף ק ע"א) וז"ל וא"ת וליתי עשה ולדחי לאו דבל תוסיף ויש לומר דלא דמי כלל לכלאים וציצית דהכא ע"י פשיעה הוא בא והיה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו עכ"ל, וה"נ מן הראוי היה דעשה דתשובה לא ידחה לאו דא"א שזינתה דאסירה, כיון דע"י פשיעה הוא בא, וזו היא מעלת התשובה שדוחה לא תעשה אף על גב דבא על ידי פשיעה.

והרי מצות עשה דתשובה כל קיומה אינה אלא ע"י פשיעתו, ואעפ"כ ס"ל להתוספות יוה"כ דגם בזה סברי התוס' בעירובין דלא אמרי' בזה עדל"ת, ולדידיה תיקשי ההיא דכתובות דפריך גבי אונס עדל"ת וכמו שכתב הגרע"א, וכמשנ"ת.

יבואר דמצות עשה דתשובה אינו רק כשעבר עבירה

אולם באמת י"ל דענין התשובה אינו רק כשעבר עבירה, דהאדם צריך תמיד להתקרב לבוראו יותר כמה שהיה מרוחק ממנו שהנשמה חוצבה מתחת כסא כבודו יתברך והורידה למטה למקום שאנו מרוחקים ממנו יתברך והאדם צריך כל ימי חייו להתקרב עוד ועוד על ידי התורה והמצוה לבוראו וזהו ענין התשובה לשוב לכוך מחצבתו לבורא כל העולמים וזה אפשר לקיים בלא חטא.

ויעיני' בדעת תורה [פרשת האזינו מאמר מ"ד - תורת התשובה] וז"ל ונגלה בזה סודן של דברים, יסוד גדול צריך לידע שתשובה אינו כפי שאנו מורגלים להבין "תשובה על חטא", ואם עשה חטאים הרבה צריך לעשות "תשובות" הרבה, ושכל תשובה ותשובה היא ענין לעצמה, לא כן הדברים אלא סוד הענין הוא, שתשובה היא מדה ומעלה בפני עצמה, שמיציאותה ומזהותה הנה גם מבלי חטא ועון, ככל שאר המדות והמעלות, והנה אמרו חז"ל (נדרים לט ב) ו"ז דברים נבראו קודם שנברא העולם", ומנו שם תורה ותשובה, ועוד לא ה' נברא כל ענין החטא במציאות, הרי שמעלת התשובה היא מדה קיימת לעצמה, ואינה תלויה כלל בשום דבר, שהלא נבראת עוד קודם שנברא העולם, עכ"ל.

שמעתי שמרן הגרע"ק זצ"ל התפלל מנחה ביום חופתו אצל מרן החזו"א והיה שם הגאון ר' דוב וינטרויב זצ"ל שהיה ביום ז' של שבועת ימי המשטה שלו, והגרע"ק התפלל ליד מרן זצ"ל והגר"ב ויטרויב התפלל מאחור ואחר חזרת הש"ץ כשאמרו לומר קדיש, והיה סבור החזו"א שאין אומרים תחננו משום הגרע"ק ואמר מי אומר שיתחתן ואינו פוטר מתחננו, ואמרו לו שיש חתן ביום ז' שלו ולא אמרו תחננו.

יבואר קושיית הגאון רבי אלי' ברוך קמאי ממיר מאונס כהן שגירש שלוקה

ובקה"י בכתובות ס' מ"א הביא קושיא מהגאון ר' אלי' ברוך קמאי ממיר, דרש"י פירש הא דאמר' בכתובות אי אמרה לא בעינא, דמלמדן אותה לומר לא בעינא, ומשמע דבאמת כל זמן שלא אמרה לא בעינא איכא דינא עדל"ת, ואי קדים ובעיל לא הוי כעובר על הל"ת, אלא שהב"ד עושין טעדיק שלא יבא ליד דחיית הלאו ומלמדן אותה שתמאן בו.

א"כ הא דאמרין בגמ' במכות דף מ"ז גבי אונס שגירש אם כהן הוא לוקה ואם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה, משום דהוי ליה לאו הניתק לעשה דכל ימיו בעמוד והחזיר קא, ומבואר שם דאפילו למ"ד ביטול ולא ביטול כלומר שאינו לוקה בלאו הניתק לעשה אא"כ ביטול בידים שפיר לוקה הכהן שגירש דהא ביטול העשה בידים שמכיון שגירש כבר א"א לו להחזירה שהרי נאסרה עליו באיסור גרושה לכהן.

והשתא לפרוש רש"י דבאונס איכא דין עדל"ת כל זמן שלא מיאנא בו, א"כ הכהן הזה שגירשה לא ביטל העשה דולו תהיה לאשה, דהא רשאי לחזור ולקחתה מדין עשה דוחה הל"ת דגרשה

לברכה לבטלה אבל לפטור מתחנן לפי שאינו מצוי שתחזור בה שפיר פטור מתחנן.

אמנם בבאור הלכה סימן קל"ו סעיף א' כתב וז"ל חתן ביום חופתו. היינו בחול כשיעשה החופה ביום זה הוא קודם לכל החיובים אפילו לנער שנעשה בר מצוה ביום זה, וכ"ש שקודם ל"א, ז, עכ"ל. ומבואר דביום חופתו אע"פ שעדיין לא נשא אשה הוא קודם לכל החיובים, ולא אמרין שמא לא ישא אשה. ואפשר דלא אמרין הכי אלא לגבי עלות לתורה אבל לפטור העם מתחנן לא סגי בזה וצ"ע.

בעניין זימון היבא שהאחד מהשלשה לא התחיל ביהד עם השניים ולא גמר עמהם

באו שנים אחרים ואכלו עם האחד יכול זה עוד הפעם להפסיק לשנים אלו דלא שייך לומר פרח זימון מיניהו כיון שנצטרפו עמו שנים שלא זימנו יכולין לזמן עליו, וכן פעם ג' ויותר, עכ"ל, ומקורו מהמג"א וכל האחרונים העתיקו דבריו, ומבואר דהאחד יכול להפסיק כמה פעמים לזימון, והרי לא התחיל ביהד ולא גמר ביהד עם השניים האמצעיים ואפי"ה מזמנים.

ונראה פשוט שהאחד שלא התחיל יחד עם השניים ולא גמר יחד עם השניים פטור מזימון ואע"פ שמצטרף עמהם, מ"מ לא עדיף מאכל שלה של ירק ומצטרף לזימון אבל הוא אינו חייב בזימון, אלא דיש להסתפק אם אינה חייבים בזימון או דרך יכולים לזמן אפי' שלא התחילו יחד ואינו אלא רשות, ולכאורה מוכרח דס"ל להמג"א שהוא חובה שהרי הרמ"א בסימן קצ"ג סעיף ב' כתב וז"ל ומ"מ אפי"ה מ"מ שרשאי ליהלך עדיף מפי לזמן, משום דברוב עם הדרת מלך, עכ"ל, ובמג"א פליג עליה והובא במ"ב דס"ל דכל מקום שלא קבעו יחד אינם מזמנים כלל וא"כ מה שכתב המג"א שהאחד מפסיק כמה פעמים לזמן ע"כ דס"ל דחייבים לזמן ולכאורה א"כ סתר המ"ב משנתו בזה דמבואר לכאורה בדברי המג"א שגם בלא התחילו יחד ולא גמרו יחד מזמנים.

וראיתי שמביאים שמרן הגרש"ז זצ"ל אמר בזה שבזה המג"א מודה שבאופן שקבעו יחד אבל לא התחילו ולא גמרו יחד אע"פ שאין חייבים בזימון אבל רשאים לזמן.

ועכ"פ בזה נראה פשוט שהאחד שלא התחיל ולא גמר אינו חייב בזימון ולהכי מי שמשותף בסעודת נשואין מהני שלא להתחיל ולא לגמור יחד כדי לפטור מן הזימון וכן בסעודת פדיון הבן הכהן נוטל ידיו תחלה ובוצע על הפת ועושים הפדיון ואחר כך נוטלים כל המסובין ידיהם לסעודה וכיון שהכהן לא התחיל הסעודה עמהם הרי הוא יכול לגמור לפנייהם ואינו מתחייב בזימון, ואפי"ה למש"כ המ"ב בסימן ר' שמצטרפים לזימון אבל מי שלא התחיל ולא גמר יחד בוודאי אינו מתחייב בזימון ופשוט.

שאסור לאחר, להכי לא חיישי' שמא לא יעשו הברית היום, אכן גם אסור לעכב הנשואין שהרי חייב לישא אשה, אבל אפשר דכיון שזה תלוי בדעת האשה אינו מוכרח שישאנה, והרי הראב"ד בהשגות על הרמב"ם פ"ג מהלכות אישות הלכה כ"ג כתב להשיג על הרמב"ם שכתב דמברכין ברכת אירוסין לפני הקדושין כדין כל ברכות המצוות, וכתב הראב"ד אין אנו אומרין כן אלא מקדש ואחר כך מברך והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה לקבל הרי הברכה לבטלה, עכ"ל, וא"כ הוא הדין דאינו פטור מתחנן שמא לא תסכים אכן אפשר דלא חששו רק

נשאלתי במי שמשותף בסעודת נשואין אם מהני שלא להתחיל ולא לגמור יחד כדי לפטור מן הזימון, וכן אני נוהג בסעודת פדיון הבן שהכהן נוטל ידיו לסעודה שהכהן נוטל ידיו תחלה ובוצע על הפת ועושים הפדיון ואחר כך נוטלים כל המסובין ידיהם לסעודה ובזה הכהן לא התחיל הסעודה עמהם ויכול לגמור לפנייהם ואינו מתחייב בזימון שאם היו כולם נוטלים ידיהם יחד היה מתחייב בזימון, ויצטרך הכהן להמתין עד ברכה"מ, אם ראוי לעשות כן.

הנה בשו"ע סימן קצ"ג סעיף ב' כתב וז"ל אפילו לא הוקבעו מתחלה כולם לאכול יחד, אלא שהשנים קבעו ואח"כ בא השלישי וקבע עמהם, או שאחד קבע תחלה ואח"כ קבעו השנים עמו, אינם רשאים ליחלק כיון שהם קבועים יחד בגמר האכילה, וכתב המשנה ברורה סימן קצ"ג ס"ט וז"ל ומשלשה מהם לא אסור לאכול סוף אכילה ביהד כיון שבהם אחד לאכול אצל שנים אחר שכבר התחילו לאכול וגם גמרו סעודתן שלא בזמן אחד אותן שגמרו מקודם רשאיין לברך בפני עצמן דעכ"פ התחלה או גמר בעינן ביהד עכ"ל, ומקורו מהמ"א, וכתב בשער הציון שם ס"ק ט"ז ואף דאליה רבה ונהר שלום מפסקין בדבריו, החמד משה ומאמר מרדכי ומחצית השקל וחי אדם ומגן גבורים הסכימו להט"ז, עכ"ל, ומבואר דהכרעת המ"ב דאינו חייב בזימון אלא כשהתחילו או גמרו ביהד.

יבואר מש"כ המג"א דאחד יכול להפסיק ולזמן כמה פעמים בסעודה אחת אע"פ שלא התחיל ולא גמר עמהם

וכבר תמזה מזה דכתב המ"ב סימן ר' ס"ק ט' וז"ל כתבו הפוסקים דאחד המפסיק לשנים יכול להפסיק כמה פעמים, כגון שמתחלה אכלו ג' והפסיק להם א' ואח"כ

בעניין השתדלות האדם בעניני שידוכין

אך הבל אדם כוב בני איש רק במאזנים לעלות אבל המה מהבל יחד, עכ"ל. ומבואר מדבריו דבעסק הויזוג אין צריך השתדלות אלא מה שאמרו לנו חז"ל שאסור לישא אשה עד שיראנה וכל מה שמרבה בהשתדלות הוא הבל וכו'. ובחזו"א שו"ת וחי'דושים סימן רכ"א כתב בענין השתדלות על יריבו הנדוניא, וז"ל אינו מוכן לי הדיקנות יתירה בדברים שהרחיקם רבותינו ז"ל כמבואר ברמ"א אה"ע סי' ב' וסיים הרמ"א שכל מה שיתנו יקח בעין יפה ר"ל בין רב למעט ואז יצליח, והעללה שמבטיח הרמ"א ודאי עדיף מהשתדלות ובהיותי מורגל תחת השפעת הרמ"א ז"ל לעצמי ולאחרים כבד עלי להבין דעת הדר"ג שליט"א בזה, עכ"ל.

שמעתי בשם הרד"ק בעל שפע חיים זצ"ל שאמר לפרש כמה שאמרו דבמערבא שואלין החתן מוצא או מוצא והיינו מוצא אשה מוצא טוב או מוצא אני את האשה והכל כלול בשני תיבות אלו מוצא או מוצא ואמר בזה בעל השפע חיים שמצא אשה הוא בגדר מציאה שלא מרח ועמל בזה אלא בטח בד' וסמך על מה שאמרו חז"ל במועד קטן דף יח עמוד ב' אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובלי מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש מן התורה דכתיב ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר מן הנביאים דכתיב ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא מן הכתובים דכתיב בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת, ע"כ, וכשבוטח בד' יתברך הקב"ה מזמן לו מה שטוב לו, אבל כשמוצא אני

ואמר לו החתן"ס אימא לך גופא דעובדא היכי הוה, יומא חדא הוה סעודת פדיון הבן והחתן"ס היה שם, וקם אחד ורצה לזמן, ואמרו לו הרי יש כאן כהן וצריכים ליתן לכהן לזמן, ואמר אותו אדם שלא ידע שיש כאן כהן, וכולם תמזה עליו דהרי היו מסובין בסעודת פדיון הבן ופשיטא שהיה שם כהן.

ואמר להם החתן"ס יתכן שהוא חושב שהיה כאן ישראל שקיבל את פדיון הבן עבור אשתו שהיא כהנת, ולא היה כאן כהן, ומ"מ את ישראל שקיבל פדיון הבן עבור אשתו הכהנת, אי"צ לכבד בזימון בשביל אשתו הכהנת, ואע"ג שהוא עשה את הפדיון הבן, ואמר כן החתן"ס כדי להציל את כבודו של אדם, אבל בוודאי דלא ס"ל להחתן"ס כן להלכה למעשה, שישאיר יקבל פדיון הבן עבור אשתו אם היא בת כהן. ולכאורה למה לא אמר החתן"ס שהכהן העושה הפדיון הלך לביתו, ונראה דהכהן שעשה את הפדיון הבן צריך לישאר לסעודת המצוה של פדיון הבן, ולא עלה על דעתו שהיה כאן כהן ואחר הפדיון הבן לא נשאר לסעודת פדיון הבן.

ומ"מ במקום שהכהן צריך להשתתף בפדיון הבן פעמים הרבה ואינו יכול להתעכב בכל הסעודות שעושים לכבוד הפדיון שפיר יכול לנהוג כהאי מנהגא ולהתחיל סעודתו קודם הפדיון ולברך קודם שייסימו כולם כדי שלא להתחייב בזימון.

כתב הט"ז ביורה דעה סימן שש ס"ק י' על מה שכתב הרמ"א שנוהגין לברך על היין בפדיון הבן וז"ל ובעיר שאין בה יין מברכין על שער שהכל נראה דבאותן מקומות שאין יין צריך לעשות הפדיון קודם ברכת המוציא על הסעודה דאלו בתוך הסעודה אין מברכין על השכר משא"כ במקום שיש יין פודין אחר ברכת המוציא, עכ"ל, ומבואר מדבריו דלכתחלה עושין הפדיון בתוך הסעודה ולא כברית מילה שעושים הסעודה אחר הברית, והוא משום דבעינן לפרסומי מילתא כדאייתא בתרומת הדשן ח"א סימן רס"ט פדה"ב שחל בשבת דוחין הפדיון לאחר השבת, ואחד מהטעמים הוא משום דבעינן לעשות הסעודה בהדי' הפדיון ואם יתנו המעות בערב שבת שיהא של הכהן בשבת לא יוכלו לעשות הסעודה דאחרי שבת דאחרי לא נעשית המצוה ובשבת אי אפשר לעשות הסעודה מאחר שמעשה הפדיון אין עושין בשבת ואין כאן פרסומי מילתא, להכי עושין הפדיון לאחר השבת.

אלא דנהוג בירושלים שרק הכהן נוטל ידיו תחלה ועושין הסעודה אחר אכילתו כזית ואחר הפדיון אוכלין כולם ואפשר שעושין כן משום שהכהן לא יצטרך להמתין עד שייסימו כולם הסעודה.

ושמעתי מהגאון ר' שמואל אליעזר שטרן שליט"א בהיותי מיסב עמו בפדיון הבן וברכתי ברכה"מ לפני כולם כמנהגי ואמר לי שיש לו ראייה מהחתן"ס דאין לעשות כן והכהן שפודה את הבכור צריך להשתתף בסעודת מצוה של פדיון הבן עד סופו, דבתשובת חת"ס יו"ד סימן ש"א איתא דהשואל שאל את החתן"ס שישמע בשמו של החתן"ס דהבעל של כהנת יכול לקבל פדיון הבן בשביל אשתו שהיא בת כהן, וכדעת התוס' (לקמן ח' דס"ל דהבעל יכול לקבל פדיון הבן בשביל אשתו אם היא בת כהן, ותמה על החתן"ס דהא הראשונים פליגי וס"ל דלא מהני.